

- а) підготовка учнів, яка забезпечує певний запас знань та умінь, мовних пізнавальних засобів, необхідних для вивчення етнокультурної історії України;
- б) створення позитивного ставлення до навчальної діяльності у зазначеному напрямі;
- в) організація творчої навчальної діяльності учнів у процесі набуття етнокультурних знань.

У нашому дослідженні були визначені критерії сформованості етнокультурних знань учнів 7–8 класів загальноосвітніх навчальних закладів. Їх показники розкривають комплексні досягнення в навчанні історії: позитивний розвиток потреб і мотивів у діяльності учня; розвиток інтелекту; цілісне і світоглядне сприйняття навколишнього етнокультурного середовища.

У виконаній роботі теоретично і практично обґрунтована необхідність і можливість удосконалення методів, форм і засобів вивчення етнокультурного складника змісту історії України. Показано, що в становленні цієї проблеми важливе значення має ознайомлення учнів з методологією історичної науки, формування правильних підходів до класифікації суспільних стосунків, що є основою вивчення історії населення, його діяльності, культури, побуту тощо.

З'ясовано, що формування етнокультурних знань учнів поліпшується, якщо:

- а) вони виробляються на індуктивно-практичній основі з поступовим залученням елементів дедуктивних міркувань;
- б) максимально використовується принцип наочності;
- в) організовується різноманітна діяльність учнів, види якої систематично чергуються.

ЛІТЕРАТУРА

1. Библер В. С. Школа диалога культур. Идеи. Опыт. Проблемы / В. С. Библер. – Кемерово : Алеф, 1993. – 416 с.
2. Каган М. С. Философская теория ценности / М. С. Каган. – Спб., 1997. – 205 с.
3. Маркарян Э. С. Теория культуры и современная наука: логико-методологический анализ / Э. С. Маркарян. – М. : Мысль, 1983. – 196 с.
4. Савченко О. Я. Зміст шкільної освіти на рубежі століть / О. Я. Савченко // Шлях освіти. – 2000. – №3. – С. 2–6.

УДК 374.035.6:371.32(39)

Семенова М. О.

кандидат педагогічних наук, доцент
Харківської гуманітарно-педагогічної академії,
Центр дитячої та юнацької творчості № 1
Харківської міської ради

МЕТОД ДРАМАТИЗАЦІЇ У НАВЧАННІ ШКОЛЯРІВ МУЗИЧНОГО ФОЛЬКЛОРУ

Стаття присвячена теоретичному аналізу методу драматизації та практиці його застосування при навчанні дітей музичного фольклору в системі позашкільної освіти. Комплексна фольклористично-етнографічна діяльність гуртківців при застосуванні методу драматизації насамперед у навчально-пізнавальній та виконавській діяльності сприяє їх етнокультурному вихованню, Експедиційна, науково-дослідницька діяльність школярів та репрезентація пісенного фольклору у формі драматизації фольклорно-етнографічних матеріалів є внеском до спільної справи збереження нематеріальної культурної спадщини України.

Ключові слова: драма, драматизація, метод драматизації, музичний фольклор, нематеріальна культурна спадщина, фольклорно-етнографічні матеріали.

Семенова М. А. Метод драматизації в обученні школьників музикальному фольклору. *Стаття посвячена теоретическому анализу метода драматизации и его практическому применению при обучении детей музыкальному фольклору в системе внешкольного образования. Комплексная фольклористическая и этнографическая деятельность кружковцев при использовании метода драматизации прежде всего в учебно-познавательной и исполнительской деятельности способствуют их этнокультурному воспитанию, а экспедиционная, научно-исследовательская деятельность школьников и репрезентация песенного фольклора в форме драматизации фольклорно-этнографических материалов является вкладом в общее дело сохранения нематериального культурного наследия Украины*

Ключевые слова: драма, драматизация, метод драматизации, музыкальный фольклор, нематериальное культурное наследие, фольклорно-этнографические материалы.

Semenova M. O. Method of Dramatization in Teaching Musical Folklore to Schoolchildren. *The article is devoted to the theoretical analysis of the method of dramatization and practice in teaching children musical folklore in the system of extra-curricular activities. Pupil's comprehensive activity in folklore studies and ethnography when using the method of dramatization primarily in the educational-cognitive, artistic-practical and performing activities contribute to their ethno-cultural education. Expeditionary, scientific and research activity of students and representation of the song folklore in the form of dramatization of folklore and ethnographic materials is a contribution to overall maintaining intangible cultural heritage of Ukraine.*

«Recommendation on Maintaining Traditional Culture and Folklore» (1989), «The Convention for Protecting Intangible Cultural Heritage» (2003) and other UNESCO documents make it possible to expand the content of education

and involve students into important things, such as preservation of folklore in after-school education institutions.

The article analyzes the concept of «dramatization» and similar concepts in the Ukrainian thesaurus. Experience with the pupils group «Merezhka» at Kharkiv gymnasium №6 showed that the method of dramatizing folk and ethnographic materials helps the creative assimilation of traditional culture and learning schoolchildren folk songs. The schoolchildren's performing activity stipulates the reconstruction and representation of the best examples of the folk art. Application of the method in extracurricular teaching musical folklore to schoolchildren promotes forming aesthetic tastes, national self-consciousness, and creative self-realization. In the social aspect, it helps protecting intangible cultural heritage overall.

Key words: *Drama, Dramatization, Dramatization Method, Musical Folklore, Intangible Cultural Heritage, Folklore and Ethnographic Materials.*

Проблема формування «нової людини» є перманентно актуальною в теоретичній і практичній педагогіці. Така гуманна «нова людина» особливо затребувана в кризові періоди життя суспільства, коли розв'язання соціально-політичних проблем бачиться в тісному зв'язку з культурою. До того ж у глобалізованому світі гостро стоїть проблема збереження культурного розмаїття. Тому основоположний педагогічний принцип культуровідповідності набуває як особистісної, так і широкої соціальної актуальності.

Державні документи останніх десятиліть акцентують увагу на необхідності національного виховання дітей і молоді України, складником якого є етнокультурне виховання. Акцентуючи увагу на національному вихованні, слід зазначити, що збереженню національної своєрідності сприяє народознавчий аспект у змісті шкільної й позашкільної освіти, залучення дітей до різних жанрів і форм фольклору, що довели як педагоги-класики (П. П. Блонський, Г. С. Виноградов, К. Д. Ушинський та ін.), так і сучасні українські дослідники (Л. Л. Бельська, Р. К. Дмитренко, Г. Т. Кловак, Ю. Д. Руденко, Г. Г. Филипчук, В. С. Чорнобай та ін.).

Міжнародні документи, розроблені експертами ООН, рекомендують країнам-членам ООН докладати зусилля до збереження фольклору, що є складником загальної спадщини людства в усій її культурній різноманітності. Так, на Генеральній конференції ЮНЕСКО в Парижі на 25-й сесії 15 листопада 1989 року було прийнято «Рекомендацію про збереження фольклору», що є складником традиційної народної культури, за якою «фольклор (чи традиційна і народна культура) є сукупністю творів, заснованих на традиціях культурного співтовариства, що їх виражає група чи індивід і визнаних як відбиток прагнень суспільства, його культурної та соціальної самобутності. Форми фольклору: мова, музика, танці, міфологія, обряди, ремесла та інші види художньої творчості [12]. Збереженню фольклору мали сприяти й інші міжнародні документи: Декларація ООН про права корінних народів (1994), Загальна декларація ЮНЕСКО про культурне розмаїття (2001), Конвенція про охорону та заохочення різноманітних форм культурного самовираження (2005).

Розвиток ідеї збереження фольклору як чинника культурного розмаїття призвів до розробки «Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини», ухваленої Генеральною конференцією ЮНЕСКО в Парижі, 17.10.2003 року [13] і ратифікованою Україною 2008 року (Закон від 06.03.2008 № 132-VI діє з 12.04.2008) [4].

За конвенцією, «нематеріальна культурна спадщина» – це звичаї, форми подання та вираження, знання та навички, а також пов'язані з ними інструменти, предмети, артефакти й культурні простори, що визнані спільнотами, групами. Вона виявляється в таких галузях, як-от: (а) усні традиції і форми вираження, у тому числі в мові як носії нематеріальної культурної спадщини; (б) виконавське мистецтво; (с) звичаї, обряди, святкові події; (д) знання і звичаї щодо природи й Усесвіту; (е) знання й уміння щодо традиційних ремесл [4].

У нашому дослідженні поняття «фольклор» і «нематеріальна культурна спадщина» подаємо як подібні. Хоча усі явища традиційної народної культури підлягають вивченню фахівцями (етнологами, етномузикологами, фольклористами, діалектологами та ін.), із педагогічного погляду збереження й трансляції в системі освіти гідні лише ті взірці фольклору, що дійсно належать до дорогоцінної спадщини й відповідають сучасному розумінню гуманізму.

Якщо державні інституції спрямовують зусилля на збереження фольклорних осередків, на аудіо- та відеозапис запис фольклорно-етнографічних матеріалів та їх подальшу дигіталізацію, шкільна освіта покликана виховувати читачів, слухачів, тих, хто розуміється на фольклорі і з повагою ставиться до народної творчості. Оскільки етнологія й фольклористика не належать до переліку шкільних навчальних дисциплін, а народознавство, українознавство були обов'язковими предметами для вивчення в школах України лише протягом 1994-1998 рр., функції вивчення й збереження нематеріальної культурної спадщини перебрали на себе деякі заклади позашкільної освіти та заклади культури і мистецтва. Якщо у фольклорних осередках традиція передається природним шляхом, зробити міських школярів спадкоємцями народної культури є спеціальним дидактичним завданням. До того ж учитель чи керівник гуртка має стати носієм фольклорної традиції й оволодіти методиками викладання основ етнографії й музичного фольклору, серед яких методу драматизації належить чільне місце.

Актуальність цієї статті полягає в тому, що проблема збереження та примноження культурної спадщини, у тому числі народно-пісенного мистецтва, у нових соціально-культурних умовах вимагає творчого підходу. Гуманістична парадигма музичної освіти передбачає широке використання інтерактивних форм навчання (дискусія, драматизація, дидактичні та рольові ігри) для створення й посилення мотивації учнів. Важливою ланкою в залученні різних вікових груп до народно-пісенного виконавства є робота з дітьми, для яких (особливо для молодших школярів) ігрова діяльність має пріоритетне значення. Драматизація фольклорно-етнографічних матеріалів дає можливість школярам виявляти пізнавальний інтерес, реалізовувати творчі здібності. Хоча метод

драматизації широко застосовується в педагогічній практиці, він ще не став предметом уваги педагогів, які здійснюють драматизацію фольклорно-етнографічних матеріалів, заохочуючи школярів до поглибленого вивчення традиційної народної культури та музичного фольклору.

Мета статті – аналіз поняття «драматизація» й дотичних до нього понять у вітчизняному тезаурусі у зв'язку з англійським відповідником та подання моделі залучення школярів до вивчення музичного фольклору засобами драматизації фольклорно-етнографічних матеріалів на основі досвіду роботи з фольклористичним колективом «Мережка» Центру дитячої та юнацької творчості № 1 м. Харкова на базі української гімназії № 6 «Маріїнська гімназія» і прикладів подібної роботи в інших творчих колективах.

Автор статті є прибічником формування в молодого покоління наукового світогляду, тому обрала шлях глибокого вивчення традиційної культурної спадщини й репрезентації її кращих здобутків через драматизацію фольклорно-етнографічних матеріалів (польові записи різних жанрів фольклору, звичаї, обряди, етнографічні спостереження та спогади інформантів, що відбивають світосприймання людини традиційної культури). Традиційну народну культуру певним чином можна вважати здобутком цивілізаційного дитинства людства, що психологічно відповідає періоду дитинства людини внаслідок того, що онтогенез повторює філогенез. Гра як історичне утворення сягає первісних часів і є провідною діяльністю в дитячі роки, супроводжуючи людину протягом усього життя. У традиційній культурі обрядове життя знаходило відображення в танцях, піснях, елементах драматичного зображувального мистецтва, що спонукає тих, хто вивчає музичний фольклор, етнографію й відтворює фрагменти календарних і родинних обрядів, застосовуючи метод драматизації.

Термін «драматизація» широко розповсюджений у педагогічній літературі, що пов'язано насамперед із запозиченням його з англійської мови, однак практика перекладу поняття «драматизація» залежала від контексту, тому з англійського відповідника перекладалася по-різному. Так, в англійській мові *dramatization* = *dramatisation* означає драматизацію і тлумачиться як перетворення події, новели, розповіді на драматичну форму, що придатна для акторської презентації, так і драматичну репрезентацію чи драматичну дію, репрезентацію, реконструкцію, драматичну виставу, інсценування [10].

Слово «драматизація» є похідним від «драма» (від грец. δράμα, букв. – дія). У вітчизняній традиції поняття «драматизація» тлумачиться, як: 1. Переробка оповідного твору на драматичний, для якого характерні серйозність конфлікту і глибина переживань персонажів. 2. Переносно – приголомшлива або зворушлива подія в житті людини, в історії народу [7, с. 226], тобто акцентується увага на емоційній стороні твору чи його фрагмента. Драматизація і драма співвідносяться, як процес і результат.

В англійській освітянській літературі поряд з поняттям «драматизація» зустрічається і «драма». Книга «Освіта і драматичне мистецтво» Девіда Хорнбрука, який у 80-х роках 20 ст. захопився практикою драматургії в школі, витримала кілька перевидань. На його думку, альянс драми й педагогіки став відомим, як «*drama-in-education*» – «драма в навчанні» [11]. Слід додати, що Є. І. Бражник звернула увагу на термінологічні розбіжності тезауруса педагогічної компаративістики. Поняття «*education*» стосується і дорослого, і вихованця й позначає дію вихователя на вихованця в діалозі, тобто акцентується увага на зусиллях індивіда, спрямованих на самовиховання, тому у ХХ ст. поняття «*education*» може означати «освіту», «виховання», «навчання», «розвиток» [3]. Оскільки Д. Хорнбрук аналізує методи навчання (від драматичного переказу історії через інтерпретацію тексту до драматичного мистецтва), подаємо саме такий переклад – «драма в навчанні».

На зламі ХІХ–ХХ ст. реформаторська педагогіка шукала нові засоби й методи викладання навчального матеріалу. У США вперше було запропоновано метод драматизації, який було підхоплено й апробовано при вивченні іноземних мов та історії в університетах і школах Англії, Франції, Німеччини. Американським педагогом Н. Тічер було видано книгу, у якій описано цей творчий метод та проблеми його застосування на практиці. Російськомовне видання книги було здійснено 1911 року в Санкт-Петербурзі. Саме Н. Тічер запропоновано враховувати «драматичний інстинкт» дитини в навчально-виховному процесі й звертати увагу на моральний зміст навчального матеріалу, який підлягає драматизації [8]. Незабаром у журналі «Свободное воспитание» (1914–1915. – № 7. – С. 169–170) було надруковано статтю англійської вчительки Х. Финлей-Джонсон «Драматизація як метод навчання», у якій вона на уроках історії застосовувала метод навчальної драматизації, що сприяло новим стосункам співробітництва вчителя й учнів [1, с. 116].

На початку 20-х років ХХ ст. у період розбудови загальної освіти метод драматизації поширився на теренах колишньої Російської імперії. Уже 1919 року С. І. Абакумов прочитав на учительських курсах лекції з методики читання художніх творів в школах початкового типу, у яких пропонував і метод драматизації. Він наголошував на тому, що діти мають драматичний інстинкт (часто самостійно розігрують усілякі ролі, творчо відтворюють прочитане), тому лише слід скористатися цією особливістю дитячої психології. У такому разі те, що відтворено в дії, добре усвідомлюється. Він подав види прочитаного в школі матеріалу: дитячі ігри, інсценування прочитаного за допомогою іграшок, читання за ролями, багатоголосна декламація, інсценування (діти заучують ролі), «живі групи» (інсценування за допомогою виразних поз і міміки), драматизація (на відміну від інсценування ролі точно не заучуються чи взагалі не пишуться). «У дітей, безсумнівно, є потреба драматичної творчості – не тільки зіграти, але й самим, на основі прочитаного, створити те, що розігрується» [1, с. 115]. Розвиток навчальної драматизації може привести до театралізації як створення шкільної вистави з усіма атрибутами сценічного дійства.

Сучасні педагоги широко застосовують метод навчальної драматизації при вивченні гуманітарних дисциплін (переважно літератури та іноземної мови) і музики, адже виконання певних ролей допомагає школярам у засвоєнні знань не лише раціонально, а й емоційно. Як засіб навчання й виховання молодших школярів Т. В. Надолинська застосувала на уроках музики метод драматизації й довела, що цей метод, зокрема гра-

драматизація, сприяє реалізації знань, умінь і навичок учнів у різних видах творчої діяльності (у музичній, образотворчій, акторській, прикладній), де кожна дитина може розвинути здібності [5].

Якщо на уроках літератури учитель спирається на тексти художніх творів, застосовуючи драматизацію як навчальний і виховний метод, залучення дітей до фольклору у позаурочний час передбачає вивчення фольклорно-етнографічних матеріалів. Це потребує від учителя вміння добирати тексти, придатні для драматизації. Молодші школярі навчаються співати та взаємодіяти, виконуючи народні ігри, що супроводжуються співом. Старші діти відтворюють обряди чи беруть участь у створенні й драматизації народознавчих програм.

Гурткова робота передбачає просвітницьку діяльність, щоб нематеріальна культурна спадщина була доступною шанувальникам народної культури. Це означає, що на заняттях драматизація виконує навчальну функцію, а під час виступів драматизація набуває своєї вищої форми – інсценізації чи театралізації, причому театралізована вистава – це насамперед видовище, обмежене сценою, а народне свято чи обряд має інтерактивний формат, тобто глядачі залучаються до участі у дійстві. Окрім того фольклор, перенесений на сцену, починає інше життя, потребує драматургії як сценічного втілення окремих його жанрів.

Тоді принцип перенесення фольклору на сцену більш точно можна було б назвати «драматургізацією». Драматургізація факту як документального об'єкта уваги (фольклорно-етнографічних матеріалів) сценариста є творчим процесом перетворення його на художній драматургічний матеріал. При цьому сценічне відтворення обряду потребує значно меншої драматургії, ніж спектакль, що має народознавчий сюжет. Тут більш доречно послуговуватися терміном «інсценування», «інсценізація» як переробка недраматичного твору, створення п'єси, а також практичне втілення сценарію засобами сценічної драматургії. У нашому контексті на основі фольклорно-етнографічних матеріалів має бути створений художній (літературно-музичний) твір шляхом відбору й компоновки фольклорної мови й пісень, тобто надання фольклорно-етнографічним матеріалам драматургічної форми. Принцип такої роботи можна визначити, як «інсценізацію фольклорно-етнографічних матеріалів». Керівник фольклорного колективу частіше за все в одній особі поєднує ролі вихователя, фольклориста (збирача й дослідника матеріалів), сценариста, драматурга, режисера.

М. Е. Бабичева, дисертаційне дослідження якої присвячено стильовим відмінностям епосу й драматургії у зв'язку з проблемою інсценізації, аналізує типи інсценувань і зазначає, що «інсценізація безпосередньо й тісно пов'язана з літературним процесом і в певному сенсі є його частиною». Питання доцільності інсценування, наприклад, епічних творів залишалося дискусійним до 80-х гг. ХХ ст. і пов'язаний з «родовою природою інсценування» [2]. На наш погляд, звідси випливає, що процес перетворення літературного твору на п'єсу (інсценізація народознавчого сюжету), можна назвати «інсценізацією» (принцип такої роботи), «інсценуванням», а результат – «інсценуванням», «інсценівкою». Поряд з терміном «інсценізація» іноді вживається поняття «сценізація» у тих випадках, коли не літературний твір, а обряд «переноситься» на сцену, наприклад, «сценізація обряду колядування».

Доречно також послуговуватися терміном «театралізація» як явищем, що належить до сфери мистецтва і вбирає в себе драматизацію, драматургію, режисуру й сценографію. За І. В. Пушкарьовим, «фольклорний театр – явище нового часу, особлива форма збереження й передачі спадщини традиційної культури, що тісно пов'язана з обрядово-ритуальними практиками, але багато чим від них відрізняється» [6, с. 133], окрім того, «ігрові види фольклору фахівці називають народним театром, а драматичні дійства на основі фольклоризованого тексту – фольклорним театром» [6, с. 136].

Усна народна творчість надає педагогу широкі можливості для застосування елементів драматизації в навчально-виховному процесі. У молодших школярів на тлі провідної ігрової діяльності формується навчальна. Так, Т. А. Шипілкина запровадила музично-ігрову драматизацію на уроках музики в початковій школі. Вона переконалася в тому, що «вокально-фольклорна гра» сприяє розвитку дитячих вокальних даних, підтримує зацікавленість учнів у хоровій діяльності й полягає в круговій черговості пісенного соло... Пісня театралізується нескладними танцювально-ігровими рухами, після чого дітям пропонується «кругова роль заспівувача» [9].

У міському середовищі в умовах загальноосвітньої школи чи позашкільної діяльності найбільш продуктивним є вивчення й засвоєння традиційної народної культури і фольклору засобами комплексної фольклористично-етнографічної діяльності школярів з такими складниками, як-от: *навчально-пізнавальна* діяльність (вивчення основ етнографії, фольклористики та народного мистецтва), *експедиційна* діяльність (запис фольклорно-етнографічних матеріалів для їх подальшого дослідження й створення пісенного фонду), *виконавська* (відтворення й репрезентація самобутньої пісенної традиції), *художньо-практична* (розуміння естетики домашніх ремесл, набуття умінь і навичок у виготовленні елементів народного костюму, обрядової атрибутики, предметів декоративно-прикладного мистецтва), *науково-дослідницька* (оволодіння методами наукового дослідження для написання наукових робіт із фольклористики, етнографії, мистецтвознавства).

Молодшим школярам, які прийшли до гуртка, подобається співати, грати, малювати, слухаючи народні казки, адже саме дитинству найбільше притаманне міфологічне світовідчуття. Сюжети й персонажі казок, зміст календарно-обрядового фольклору потребують пояснення, порівняльного аналізу, без якого важко зрозуміти далеку від сучасників дійсність. Набуваючи досвід колективного пісенного виконавства в народній манері, школярі отримують насолоду від багатоголосся й творчої самореалізації. Для міських дітей традиційна культура має ігровий характер, тим більш, що молодші школярі сприймають казки як сюжетно-рольові ігри, однак це не є грою у фольклор, це ділова гра для прийняття естетичних ідеалів народного виконавства, самоцінності фольклорного співу. Одночасно виконання певних ролей сприяє реалізації «інстинкту драматизації» дитини.

Наш досвід гурткової роботи на основі тісного взаємозв'язку ігрової та навчальної діяльності за

допомогою драматизації фольклорно-етнографічних матеріалів сприяє реалізації творчих та естетичних потреб школярів, згуртуванню колективу, вмінню дітей спілкуватися й товаришувати. Кожна репетиція юних фольклористів містить елементи драматизації. Це народні ігри з пісенним фольклором, рольове розігрування пісень, почергові заспіви, імпровізація при інсценуванні казок.

Інсценізації фольклорно-етнографічних матеріалів сприяє й виконавська діяльність під час тематичних виступів. Особливу роль відіграє Харківський обласний фестиваль традиційної народної культури для дітей та молоді «Кроковое коло», оскільки одна з конкурсних програм передбачає показ обряду або народознавчої програми протягом 10–12 хвилин.

Далі будемо послуговуватися терміном «драматизація», що поширений у педагогічній літературі, на відміну від понять «інсценізація», «театралізація», прийнятих в мистецтвознавстві. Нами пропонуються різні форми сценічної репрезентації пісенного фольклору. Із просвітницькою метою найчастіше слухачі відвідують лекції-концерти – форма виступу, коли розповідь керівника (учасників колективу) супроводжується музичним фольклором. Серед таких сценаріїв: «Петрівочка», у якому переважають петровські пісні на тлі розповіді про обряди Петрівського посту; «Прикмети осені» з виконанням жнивних, весільних, козацьких пісень і відомостями про народне сприймання свят осіннього періоду, включаючи Покрову; «Сад Божественних пісень» – уривки із байок Г. С. Сковороди перемежаються піснями тощо. Осібно стоїть чисто пісенний сценарій «Річне пісенне коло». На сцену по черзі виходять молодша й старша групи дітей з атрибутами свят у руках (різдвяні пряники, вербові гілочки, спечені «жайворонки» з тіста, писанки, троїцькі букети, купальські віночки, колоски тощо), виконуючи календарно-обрядовий фольклор.

Створені для конкурсної програми фестивалю «Кроковое коло» народознавчі сценарії придатні і для інших виступів. Так, у народознавчому дійстві «Пташиний щебет» діти імітують голоси птахів, звуки співу яких у народі позначали словами (журавлі «промовляли» «турли-турли», сороки «питали чи кисле?», граки кричали «харч!», ворони – «сиррр!» тощо), розповідають про народні уявлення, пов'язані з птахами, співають веснянки, грають в народні ігри, в яких згадуються птахи. Цей виступ наш колектив неодноразово проводив в інтерактивному форматі, адже аудиторії, зокрема дитячій, також цікаво спробувати відтворити пташині голоси.

У репертуарі «Мережки» є драматизації фольклорно-етнографічних матеріалів, пов'язаних з науково-дослідницькою роботою, тобто школярі на сцені грають міні-вистави, висвітлюючи певну етнографічну тему, як-от: народні уявлення про Сонце й Місяць («Місячику, мій братіку»); походження образу «Весняночки-паняночки», пов'язаного, на наш погляд, із весняним пробудженням комах; міфологізація образу кози («Я коза ярая»); народне сприйняття качки, гуски та лебедя («Летіли гуси»). Народна метеорологія втілена у дійстві «Школа чаклунів»: діти грають у школу чаклунів, які вміють впливати на погодні явища. Народознавче дійство «Біла дзеркала» присвячено міфологічному сприйняттю дзеркала. Більшість сценаріїв драматичних дійств створено за наслідками науково-дослідницьких робіт старшокласників, які стали переможцями конкурсних робіт Малої Академії Наук. Інсценізація казки «Рукавичка» знайомить глядача зі старослов'янським народним календарем. Поетичну версію осучасненої казки «Ріпка» створила старшокласниця Марина Дунець. Слід зазначити, що діти часто є співавторами драматизації.

Постановки обрядових дійств здійснюють і інші колективи Харківщини, наприклад народний колектив «Вербиченька» Нововодолазького Будинку дитячої та юнацької творчості, керівники О. В. Коваль, Т. П. Коваль. Драматизація фольклорно-етнографічних матеріалів у навчальній і виконавській діяльності стає поширеною в роботі позашкільних закладів освіти і культури України, що сприяє етнокультурному вихованню молодого покоління. Вдихнути життя у фольклорно-етнографічні матеріали засобами сценічного мистецтва й при цьому зберегти їх автентичність – важке, але й важливе завдання фольклористичного колективу, його внесок до збереження нематеріальної культурної спадщини.

Отже, активна участь школярів у пошуку та драматизації фольклорно-етнографічних матеріалів для їх видовищного, емоційного подання сприяє залученню молодого покоління до традиційної культури, збереженню її найкращих надбань, що показано на прикладі Харківського фольклористично-етнографічного Зразкового художнього колективу «Мережка».

ЛІТЕРАТУРА

1. Абакумов С. И. Творческое чтение / С. И. Абакумов. – Ленинград : Изд-во Брокгауз-Эфрон, 1925. – 138 с.
2. Бабичева М. Е. Стилиевые различия эпоса и драматургии в связи с проблемой инсценирования: автореф. дис ... канд. филол. наук : [спец. ВАК РФ] 10.01.08, «Теория литературы, текстология» / М. Е. Бабичева. – М., 1985. – Режим доступа : <http://cheloveknauka.com/stilevyie-razlichiya-eposa-i-dramaturgii-v-svyazi-s-problemy-instsenirovaniya>
3. Бражник Е. И. Особенности методологии сравнительных педагогических исследований / Е. И. Бражник // Электронный научно-педагогический журнал «Письма в emissia.offline». – 2005. – № 1. – Режим доступа : <http://www.emissia.org/offline/2005/975.htm>
4. Закон України Про приєднання України до Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини, прийнятий 06.03.2008 № 132-VI. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/T080132.html
5. Надолинская Т. В. Игры-драматизации на уроках музыки в начальной школе / Т. В. Надолинская. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. – 232 с. : ил. : ноты.
6. Пушкарев В. Г. Фольклорный театр как особая зрелищная форма в культуре России / В. Г. Пушкарев // Мир художественной культуры. – 2010. – № 3. – С. 133–139.
7. Словник іншомовних слів / За ред. О. С. Мельничука. – К. : Гол. ред. Української Радянської Енциклопедії, 1977. – 776 с.
8. Тичер Н. Драматизация как один из методов современной школы / Н. Тичер. – СПб. : Синод. Тип., 1911. (С. 28.) – 48 с.
9. Шипилкина Т. А. Музыкально-игровая драматизация на уроках музыки в начальной школе / Т. А. Шипилкина. – Режим доступа

: <http://school2100.com/upload/iblock/edb/edbcdd7d5b96af151fa306acb6f47ef6.pdf>

10. An Encyclopaedia Britannica Company. – Mode of access: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/dramatization>

11. Hornbrook David. Education and Dramatic Art (2002). London and New York. First published 1989 by Basil Blackwell Oxford. – Mode of access: <http://ru.scribd.com/doc/219425072/Hornbrook-David-Education-and-Dramatic-Art>

12. Recommendation on the Safeguarding of Traditional Culture and Folklore. – Mode of access: http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13141&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

13. The Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage. – Mode of access: <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001891/189121e.pdf>

УДК 378. 013 (147)

Тарарак Н. Г.

кандидат педагогічних наук, доцент,
докторант кафедри історії педагогіки та
порівняльної педагогіки Харківського національного
педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

РЕГІОНАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ МИСТЕЦЬКОГО ПРОФІЛЮ В УКРАЇНІ

У запропонованій статті теоретично обґрунтовано застосування регіонального підходу до проблеми формування ціннісних орієнтацій студентів у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу мистецького профілю з урахуванням регіональних особливостей культурно-освітнього простору України. Висвітлено поняття «ціннісні орієнтації» студента в контексті аксіологічної парадигми як методологічної основи сучасних педагогічних концепцій, що сприяють розвитку суб'єктного потенціалу особистості, організації ціннісно-орієнтаційної діяльності учасників навчального процесу вищої школи в процесі їх взаємодії в навчальному середовищі. У результаті проведення у межах регіонального підходу порівняльного аналізу діяльності вищих мистецьких закладів різних регіонів України другої половини ХХ століття встановлені певні відмінності у змістових домінантах, що були закладені в основу ціннісних орієнтацій студентської молоді досліджуваного періоду.

Ключові слова: цінність, ціннісні орієнтації, регіональний підхід, аксіологічна парадигма, педагогічна взаємодія.

***Тарарак Н. Г. Региональный подход к исследованию формирования ценностных ориентаций студентов искусствоведческих вузов Украины.** В статье теоретически обосновано применение регионального подхода к изучению проблемы формирования ценностных ориентаций студентов в учебно-воспитательном процессе высших учебных заведений художественного профиля. Раскрывается понятие «ценностные ориентации» студента в контексте аксиологической парадигмы как методологической основы современных педагогических концепций, которые способствуют развитию субъектного потенциала личности, организации ценностно-ориентационной деятельности участников учебного процесса высшей школы в процессе их взаимодействия. В результате проведения в рамках регионального подхода сравнительного анализа деятельности высших учебных заведений художественного профиля разных регионов Украины второй половины ХХ столетия установлены определенные различия в содержательных доминантах, которые были заложены в основу ценностных ориентаций студенческой молодежи исследуемого периода.*

Ключевые слова: ценность, ценностные ориентации, региональный подход, аксиологическая парадигма, педагогическое взаимодействие.

***Tararak N. G. The regional approach to the study of valuable orientations formation of the students of the Art Universities in Ukraine.** The article highlights a concept «value orientations» in the context of the regional approach as a methodological basis of the modern pedagogical conceptions. Regional approach is the study of the problem with taking into consideration economical, geographical, national, and cultural differences of the people development in the frame of different regions of one country. Attention is paid to unique characteristics and peculiarities of a particular region and its comparative analysis with the other regions that influences onto value orientations formation. Regionalization which covers the techniques of delineating space into regions provides the deep material for investigation of the mechanisms of value orientations formation of the students of the Art Universities in Ukraine. It helps to correct development of the subjective potential of a creative personality, organization of valued-orientation activity of the participants of the educational process in the course of their cooperation. As a result of the use of the regional approach in the framework of a comparative analysis of the higher educational institutions of artistic profile of the different regions of Ukraine in the second half of the twentieth century there were established some differences in content dominants, which were laid in the foundation of value orientations of the students in the investigated period. Regionally-led implementation of the mechanisms of value orientations formation is more effective and moves at a faster pace than traditional technical teaching assistance, which usually requires one-sided influence onto the personality and careful schedule planning.*

Key words: value, value orientations, regional approach, axiological paradigm, pedagogical mutual relations.

Глибокі соціальні, духовні й політико-економічні зрушення, що відбуваються в Україні після подій на Майдані у 2014 році, потребують реформування всієї системи освіти, що має сприяти утвердженню людини як найвищої соціальної цінності, найповнішому розкриттю її здібностей, пріоритетності загальнолюдських цінностей,